

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Постановка проблеми. Актуальність проблеми забезпечення стабільності функціонування банківської системи зумовлена її вирішальним значенням в грошовому обігу та механізмі забезпечення перерозподілу вільних фінансових ресурсів між суб'єктами господарювання. Однак наукове обґрунтування необхідності забезпечення стабільності банківської системи зумовлене не тільки потребою підтримання сталого росту економіки країни, але і тим, що погіршення стану банківської системи може бути причиною кризи усієї фінансової і, як наслідок, економічної системи.

Тому перед органами монетарної влади стоїть завдання розроблення і вдосконалення підходів до оцінки поточного стану банківської системи з точки зору стабільності її розвитку і спроможності абсорбувати надлишкові ризики. Але це не може бути вирішено без теоретично обґрунтованого визначення поняття і економічної сутності фінансової стабільності банківської систем.

Аналіз останніх публікацій. Дослідженню економічної сутності і необхідних передумов для функціонування стабільної банківської системи присвячено ряд наукових робіт як вітчизняних, так і іноземних авторів. Серед них необхідно відзначити наукові праці А.М. Мороза, М.І. Савлука, М.Ф. Пуховкіної, Б.С. Івасів, О.В. Дзюблюка, Б.Л. Луціва, І.В. Ларіонової, Ю.А. Соколова, В.А. Зотова, Ю.Б. Зеленського, Ф. Мишкін, Хенні ван Грюнінг та ін. Але, на нашу думку, в зазначених роботах недостатня увага приділяється вивченню економічної сутності категорії стабільності банківської системи.

Мета статті. З огляду на це метою публікації є надання визначення економічної сутності стабільності банківської системи в контексті побудови системи оцінки фінансової стійкості банківської системи в Україні.

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на те, що необхідність забезпечення стабільного розвитку і стійкості банківської системи не викликає жодного сумніву, наразі серед вітчизняних вчених не існує єдиного підходу до визначення економічної категорії “фінансова стабільність”. Проводячи аналіз досліджень вітчизняних та іноземних науковців з питань функціонування фінансової, кредитної, банківської системи і грошового обігу, можна розглядати два загальних підходи до визначення поняття фінансової стабільності.

Відповідно до першого підходу фінансова стабільність банків визначається як результат постійного виконання ними прийнятих на себе зобов'язань і забезпечення необхідного рівня прибутковості для функціонування у конкурентному середовищі. Важливою умовою, яка характеризує наявність стабільності, є дотримання банківською системою економічних нормативів, встановлених центральним банком. Такий підхід висвітлений в працях А.М. Мороза, М.І. Савлука, М.Ф. Пуховкіної, Б.С. Івасіва, Б.Л. Луціва [3; 7].

Суттєвий недолік даного підходу – це недостатня увага джерелам ризиків, якими є не тільки і не стільки конкурентне середовище, а в першу чергу суб'єкти господарювання, яких обслуговує банківська система. Крім того, виконання банками нормативів не виключає нестабільного стану банківської системи, на що вказують результати дослідження виникнення і розгортання банківських криз. Це пов'язано, наприклад, з приховуванням окремими банками інформації про свій фінансовий стан тощо.

В умовах надзвичайно високого рівня асиметрії інформації будь-яке її приховування або викривлення призводить до втрати довіри суб'єктів господарювання та іноземних інвесторів, результатом чого є відтік ресурсів, падіння ліквідності та платоспроможності окремих банків або навіть банківської системи. В цьому випадку витрати уряду на виправлення ситуації суттєво зростають, і криза може охопити не тільки фінансову, але і усю економічну систему. Особливо це стосується економічних систем з ринком, що розвивається. Наприклад, банківська криза у Чехії 1997-1999 рр. призвела до того, що уряд з метою покращення стану банківської системи для проведення приватизації змушений був прийняти на власні борги прострочених кредитів на загальну суму близько 15 % ВВП країни. В цілому криза банківської системи призвела до значного зниження темпів росту ВВП майже на 11 % (з 15 % у 1996 р. і 4,2 % у 1999 р.). Ще більших витрат зазнала економіка Туреччини під час банківської кризи 2000-2001 рр.: темпи росту ВВП знизились на 8,5 %, обмінний курс ліри до долару США знецінився майже на 35 %. При цьому центральний банк витратив на його підтримку майже 40 % золотовалютного запасу, процентні ставки збільшилися у 155 разів – з 40 до 6200 % річних. Як і у випадку з Чехією, ситуація стабілізувалася лише в результаті прийняття урядом на власні витрати безнадійних кредитів банківської системи і стабілізаційних кредитів МВФ на загальну суму близько 17 млрд. доларів США.

Значною мірою згадані недоліки можна ліквідувати завдяки другому підходу. Відповідно до нього дослідники визначають поняття стабільності банківської системи шляхом вивчення її протилежного стану – нестабільності, яка може виникнути в результаті реалізації ризиків банківської діяльності. Такий підхід характерний для наукових праць іноземних дослідників, перш за все російських. Серед них необхідно виділити В.В. Зражевського, І.В. Ларіонову, В.А. Зотова, Ю.Б. Зеленського, К.В. Рудого, Ф. Мишкіна [4-6]. На їх думку, фінансова нестабільність банків

може реалізовуватися через зниження рівня капіталу внаслідок: а) неякісного портфеля кредитів; б) високого рівня операційних витрат; в) приховування збитків, які одночасно можуть виникнути в результаті аудиторських перевірок. Виходячи з праць зазначених дослідників, стабільність банківської системи означає відсутність в її межах ризиків, які негативно впливають на значення ліквідності, платоспроможності і адекватності капіталу. Так, В.В. Зражевський зазначає, що стабільність банківської системи визначається не тільки рівнем конкурентноздатності і стабільністю росту, але і сукупним рівнем ризику [5].

В рамках зазначеного підходу необхідно виділити окрему категорію дослідників, які розглядали фінансову стабільність банківської системи крізь призму фінансової безпеки як країни, так і окремих її секторів. Серед вітчизняних дослідників слід відмітити роботи О.І. Барановського, М.П. Стрельбицького, Л.М. Стрельбицької, О.І. Лаврушина [1; 2]. На їх думку, основним джерелом небезпеки для фінансової стабільності банківської системи є перш за все порушення банками вимог щодо їх діяльності, які встановлюються діючим законодавством, що в свою чергу спричиняє виникнення ризиків в їх діяльності.

Погоджуючись з положеннями зазначеного підходу, слід зауважити, що з його допомогою не можна оцінити ключову характеристику стабільної системи – спроможність адаптуватися до змін в економічній системі, і відповідно впливати на взаємозв'язки між суб'єктами господарювання. В цілому це дозволяє забезпечити циклічність розвитку моделі як банківської, так і економічної системи країни.

На нашу думку, стабільність банківської системи – це здатність безперервно здійснювати перерозподіл ресурсів і проводити розрахунки між суб'єктами господарювання, утримуючи сукупний ризик на безпечному рівні. Ознаками такого рівня є рівномірна диверсифікація ризиків за секторами економіки і їх незалежність від рівня прибутковості банківської системи.

Висновок. Отже, запропоноване нами визначення найбільшою мірою відображає економічну сутність цієї економічної категорії і поєднує в собі основні характеристики, які притаманні стабільній системі:

1. Постійний і рівномірний розвиток, показниками якого є забезпечення необхідного рівня ліквідності, платоспроможності і прибутковості, як результат виконання банками функцій фінансових посередників.

2. Участь у роботі економічної системи шляхом забезпечення функціонування грошового обігу, що в свою чергу вимагає адаптації до змін у взаємозв'язках між суб'єктами господарювання.

3. Спроможність уникати невинуватих збитків, джерелами яких можуть бути ризиковані операції, як правило, спекулятивного характеру.

Список літератури

1. Банківське безпекознавство: Навч. посіб. для студентів вузів / Л.М. Стрельбицька, М.П. Стрельбицький, В.К. Гіжевський. – К.: Кондор, 2007. – 600 с.

2. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення). – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2004. – 759 с.
3. Гроші, банки та кредит: у схемах і коментарях: Навч. посіб. для студентів екон. спец. вузів / За ред. Б.Л. Луціва. – 3-тє вид., стер. – Тернопіль: Карт-бланш, 2004. – 219 с.
4. Зеленский Ю.Б. Механизмы повышения устойчивости банковской системы // Деньги и кредит. – 2006. – № 7.
5. Зражевський В.В. О стабильности банковской системы // Деньги и кредит. – 2007. – № 2. – С. 35.
6. Ларионова И.В. Взаимосвязь банковских технологий с факторами риска // Современные банковские технологии: теоретические основы и практика. – М.: Финансы и статистика, 2005. – 287 с.
7. Мороз А.М., Савлук М.І., Пуховкіна М.Ф. Банківські операції. – К.: КНЕУ, 2000. – 384 с.

Отримано 09.11.2007

Лисенко, Р. С. Економічна сутність фінансової стабільності банківської системи [Текст] / Р. С. Лисенко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. праць / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». - 2007. - Вип. 22. - С. 87-91